

คำวินิจฉัยของ ศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ อัครโรจน์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ที่ ๑๐/๒๕๕๕

วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ศาลฎีกาส่งคำโต้แย้งของจำเลยในคดีแพ่งของศาลแพ่งกรุงเทพใต้ เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๔ กรณีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๓๖ วรรคหนึ่ง ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗๒ ประกอบมาตรา ๓ มาตรา ๔ มาตรา ๒๕ มาตรา ๓๐ และมาตรา ๒๓๓ หรือไม่

ด้วยศาลฎีกาส่งคำโต้แย้งของจำเลย (นางสาวหรือนางสายสมร โชคภิรมย์วงศ์) ในคดีแพ่ง หมายเลขแดงที่ ๒๒๑๔/๒๕๕๖ ของศาลแพ่งกรุงเทพใต้ เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๔ กรณีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๓๖ วรรคหนึ่ง ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗๒ ประกอบมาตรา ๓ มาตรา ๔ มาตรา ๒๕ มาตรา ๓๐ และมาตรา ๒๓๓ หรือไม่

๑. สรุปข้อเท็จจริง

ข้อเท็จจริงตามคำร้องและเอกสารประกอบสรุปความได้ ดังนี้

เมื่อวันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๒๐ นางสาวหรือนางสายสมร โชคภิรมย์วงศ์ ได้ขอเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวันไว้กับธนาคารนครหลวงไทย จำกัด (มหาชน) สาขาสามย่าน ตามบัญชีเลขที่ ๐๐๗-๑-๐๓๔๕๔-๒ และต่อมาเมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๒๘ นางสาวหรือนางสายสมร ฯ ได้ทำสัญญาเบิกเงินเกินบัญชีจากบัญชีกระแสรายวันดังกล่าวในวงเงิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท มีกำหนด ๑๒ เดือน นับแต่วันที่ทำสัญญาเป็นต้นไป โดยตกลงให้ดอกเบี้ยสำหรับจำนวนเงินที่เบิกเกินบัญชีอัตราร้อยละ ๑๕.๕๐ ต่อปี คิดทบต้นตามประเพณีของธนาคารพาณิชย์ ซึ่งธนาคารนครหลวงไทย ฯ จะคำนวณและลงบัญชีกระแสรายวันตามวิธีการของธนาคารพาณิชย์ทุกเดือน และนางสาวหรือนางสายสมร ฯ ยินยอมให้ธนาคารนครหลวงไทย ฯ ปรับปรุงอัตราดอกเบี้ยได้ตามวิธีการของธนาคารนครหลวงไทย ฯ แต่ต้องไม่สูงกว่าอัตราดอกเบี้ยที่กำหนดไว้ และนอกจากเชื่อกที่นางสาวหรือนางสายสมร ฯ สั่งจ่ายเป็นการเบิกถอนจากบัญชีกระแสรายวันดังกล่าวแล้ว ยินยอมให้ธนาคารนครหลวงไทย ฯ นำหลักฐานแห่งนี้ไปประเภอื่น ๆ ที่ตนเป็นหนี้อยู่ และยังมีได้ชำระไปลงบัญชีกระแสรายวันเป็นจำนวนเงินส่วนหนึ่งของเงินเบิกเกินบัญชีด้วย และตกลงว่า

เมื่อถึงกำหนดตามอายุสัญญา ๑๒ เดือนแล้ว ไม่มีการต่ออายุการเบิกเงินเกินบัญชีเป็นหลักฐานหนังสือกำหนดเวลาอันใหม่ ก็ตกลงให้มีการเบิกเงินเกินบัญชีตามสัญญาต่ออีกคราวละ ๖ เดือน ตลอดไป แต่ทั้งนี้ ไม่ตัดสิทธิของธนาคารนครหลวงไทย ฯ ที่จะบอกเลิกสัญญาก่อนกำหนดเวลา หรือเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ทั้งหมด หรือแต่บางส่วนก่อนกำหนดเวลาตามแต่ธนาคารนครหลวงไทย ฯ จะเห็นสมควร

ต่อมา นางสาวหรือนางสายสมร ฯ ได้ขอแก้ไขเพิ่มเติมสัญญาเบิกเงินเกินบัญชีรวม ๕ ครั้งด้วยกัน คือ ครั้งที่ ๑ เมื่อวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๒๘ ขอทำสัญญาเพิ่มวงเงินและต่ออายุสัญญาเบิกเงินเกินบัญชี โดยขอเพิ่มวงเงินอีก ๔๐๐,๐๐๐ บาท รวมเป็นวงเงิน ๖๐๐,๐๐๐ บาท ครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๒๘ ขอทำสัญญาเพิ่มวงเงินและต่ออายุสัญญาครั้งที่สอง โดยเพิ่มวงเงินอีกจำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท รวมเป็นวงเงินเบิกเกินบัญชี ๗๐๐,๐๐๐ บาท ครั้งที่ ๓ เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๒๘ ขอทำสัญญาเพิ่มวงเงินและต่ออายุสัญญาครั้งที่สาม โดยเพิ่มวงเงินอีกจำนวน ๘๐๐,๐๐๐ บาท รวมเป็นวงเงินเบิกเกินบัญชี ๑,๕๐๐,๐๐๐ บาท ครั้งที่ ๔ เมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๓๕ ขอทำสัญญาเพิ่มวงเงินและต่ออายุสัญญาครั้งที่สี่ โดยเพิ่มวงเงินอีกจำนวน ๓,๕๐๐,๐๐๐ บาท รวมเป็นวงเงินเบิกเกินบัญชี ๕,๐๐๐,๐๐๐ บาท อัตราดอกเบี้ยร้อยละ ๑๕ ต่อปี ไม่มีกำหนดระยะเวลา ส่วนเรื่องอื่น ๆ เป็นไปตามสัญญาเดิม และครั้งที่ ๕ เมื่อวันที่ ๓ เมษายน ๒๕๔๐ ขอแก้ไขเพิ่มเติม โดยขอทำบันทึกแก้ไขสัญญาเบิกเงินเกินบัญชีครั้งที่ห้า โดยขอเพิ่มวงเงินเบิกเงินเกินบัญชีอีกจำนวน ๕๐๐,๐๐๐ บาท รวมเป็นวงเงินเบิกเกินบัญชี ๕,๕๐๐,๐๐๐ บาท อัตราดอกเบี้ยร้อยละ ๑๕ ต่อปี ไม่มีกำหนดระยะเวลา ส่วนเรื่องอื่น ๆ เป็นไปตามสัญญาเดิม

ในการทำสัญญาเบิกเงินเกินบัญชีดังกล่าว นางสาวหรือนางสายสมร ฯ ได้นำหลักประกันมาไว้ และจดทะเบียนจำนอง ดังนี้

๑) สมุดบัญชีเงินฝากประจำของธนาคารนครหลวงไทย ฯ เลขที่ ๔๔๘/๒๘ จำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาท ให้ไว้แก่ธนาคารนครหลวงไทย ฯ และยินยอมให้ธนาคารนครหลวงไทย ฯ มีอำนาจเบิกถอนเงินฝากประจำดังกล่าว เพื่อชำระหนี้ของตนได้ทันที

๒) สมุดบัญชีเงินฝากประจำของธนาคารนครหลวงไทย ฯ เลขที่ ๔๕๒/๒๘ และ ๔๕๕/๒๘ รวมเงินฝากจำนวน ๖๐๐,๐๐๐ บาท ให้ไว้แก่ธนาคารนครหลวงไทย ฯ และยินยอมให้ธนาคารนครหลวงไทย ฯ มีอำนาจเบิกถอนเงินฝากประจำดังกล่าว เพื่อชำระหนี้ของตนได้ทันที

๓) สมุดบัญชีเงินฝากประจำของธนาคารนครหลวงไทย ฯ เลขที่ ๔๕๒/๒๘, ๔๕๕/๒๘ และ ๕๓๐/๒๘ รวมเงินฝากจำนวน ๓๐๐,๐๐๐ บาท ให้ไว้แก่ธนาคารนครหลวงไทย ฯ และยินยอมให้ธนาคารนครหลวงไทย ฯ มีอำนาจเบิกถอนเงินฝากประจำดังกล่าว เพื่อชำระหนี้ของตนได้ทันที

๔) สมุดบัญชีเงินฝากประจำของธนาคารนครหลวงไทย ฯ เลขที่ ๔๕๒/๒๘, ๔๕๕/๒๘, ๕๓๐/๒๘ ๖๐๕/๒๘ และ ๖๑๖/๒๘ รวมเงินฝากจำนวน ๑,๕๐๐,๐๐๐ บาท ให้ไว้แก่ธนาคารนครหลวงไทย ฯ และยินยอมให้ธนาคารนครหลวงไทย ฯ มีอำนาจเบิกถอนเงินฝากประจำดังกล่าวเพื่อชำระหนี้ของตนได้ทันที

๕) สมุดบัญชีเงินฝากประจำของธนาคารนครหลวงไทย ฯ เลขที่ ส. ๑๕๓/๒๕ เงินฝากจำนวน ๑,๕๐๐,๐๐๐ บาท มาให้ไว้แก่ธนาคารนครหลวงไทย ฯ และยินยอมให้ธนาคารนครหลวงไทย ฯ มีอำนาจหักเงินฝากประจำดังกล่าวพร้อมดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นจากเงินฝากดังกล่าว เพื่อชำระหนี้ของตนได้ทันที

๖) สมุดบัญชีเงินฝากประจำของธนาคารนครหลวงไทย ฯ เลขที่ ๐๐๓-๓-๐๐๕๓๘-๒ จำนวนเงินฝากจำนวน ๑,๕๐๐,๐๐๐ บาท มาให้ไว้แก่ธนาคารนครหลวงไทย ฯ และยินยอมให้ธนาคารนครหลวงไทย ฯ มีอำนาจหักเงินฝากประจำดังกล่าวพร้อมดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นจากเงินฝากดังกล่าว เพื่อชำระหนี้ของตนได้ทันที

๗) ที่ดินตามโฉนดเลขที่ ๔๘๖๔๕ เลขที่ดิน ๕๕๕ หน้าสำรวจ ๑๒๑๕๘ ตำบลบางแคเหนือ (บางเขื่อนขันธ์ฝั่งใต้) อำเภอภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร พร้อมสิ่งปลูกสร้าง ซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของลูกหนี้เอง จดทะเบียนจำนองให้ไว้แก่โจทก์ เป็นเงิน ๓,๕๐๐,๐๐๐ บาท อัตราดอกเบี้ยร้อยละ ๑๕ ต่อปี เพื่อเป็นประกันหนี้สินต่าง ๆ ของลูกหนี้ ทั้งที่มีอยู่ก่อนแล้วและที่จะพึงมีขึ้นใหม่ในภายหน้า โดยลูกหนี้สัญญาว่า หากบังคับจำนองแล้ว ไม่พอชำระหนี้ หนี้ยังขาดอยู่จำนวนเท่าใด ลูกหนี้จะชำระหนี้ให้ธนาคารนครหลวงไทย ฯ จนครบถ้วน และต่อมาลูกหนี้ได้ทำบันทึกข้อตกลงขอกู้เงินจำนองอีก เป็นเงิน ๕๐๐,๐๐๐ บาท รวมเป็นวงเงินจำนองทั้งสิ้น ๔,๐๐๐,๐๐๐ บาท อัตราดอกเบี้ยร้อยละ ๑๕ ต่อปี ส่วนเงินโอนและข้อตกลงอื่น ๆ ให้เป็นไปตามสัญญาจำนองเดิมทุกประการ

ภายหลังจากทำสัญญาเบิกเงินเกินบัญชีแล้ว ลูกหนี้ได้เบิกจ่ายเงินจากบัญชีกระแสรายวันดังกล่าว โดยได้มีการเดินสะพัดทางบัญชีตลอดมา ต่อมาลูกหนี้ได้ปล่อยให้หนี้ตามสัญญาเบิกเงินเกินบัญชีค้างชำระอยู่เป็นจำนวนมาก ธนาคารนครหลวงไทย ฯ จึงได้ทำการหักบัญชีเงินฝากประจำเลขที่ ๐๐๓-๓-๐๐๕๓๘-๒ ที่จำเลยให้ไว้เป็นประกัน จำนวน ๑,๕๓๘,๘๑๕.๕๕ บาท มาชำระหนี้ตามสัญญาเบิกเงินเกินบัญชี แต่ลูกหนี้ยังคงเป็นหนี้อยู่อีก ๔,๓๐๘,๑๐๐.๖๔ บาท และหลังจากนั้นลูกหนี้ก็ยังคงเดินสะพัดทางบัญชีอยู่โดย

ได้มีการเบิกจ่ายเงินครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๔๒ และลูกหนี้ยังคงปล่อยให้หนี้เบิกเงินเกินบัญชีค้างชำระอยู่เป็นจำนวนมาก ธนาคารนครหลวงไทยฯ จึงไม่ประสงค์ให้ลูกหนี้เบิกเงินเกินบัญชีอีกต่อไปและให้ลูกหนี้ชำระหนี้ทั้งหมดแก่ธนาคารนครหลวงไทยฯ และธนาคารนครหลวงไทยฯ ได้มอบอำนาจ ทนายความทวงถามให้ลูกหนี้ชำระหนี้และบอกเลิกสัญญาเบิกเงินเกินบัญชีและบอกกล่าวบังคับจำนอง ซึ่งทนายความของธนาคารนครหลวงไทยฯ ก็ได้ดำเนินการดังกล่าวแล้ว แต่ลูกหนี้ไม่ยอมชำระหนี้แต่อย่างใด ธนาคารนครหลวงไทยฯ จึงมอบอำนาจให้ นายประสิทธิ์ ภูทอง ทนายความเป็นโจทก์ฟ้องคดีลูกหนี้ นางสาวหรือนางสายสมรฯ เป็นจำเลย ในคดีหมายเลขดำที่ ๑๘๓๖/๒๕๔๓ ต่อศาลแพ่งกรุงเทพใต้ว่าผิดสัญญาเบิกเงินเกินบัญชี ผิดสัญญาจำนอง โดยจำเลยได้ทำสัญญาเบิกเงินเกินบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน จำนวน ๕ ครั้ง รวมเป็นวงเงินเบิกเงินเกินบัญชีทั้งสิ้น จำนวน ๕,๕๐๐,๐๐๐ บาท ดอกเบี้ยอัตราร้อยละ ๑๕ ต่อปี ไม่มีกำหนดระยะเวลา โดยจำเลยนำบัญชีเงินฝากธนาคารและโฉนดที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างมาประกันการชำระหนี้ และได้มีหนังสือทวงถามให้จำเลยชำระหนี้พร้อมบอกเลิกสัญญาและบอกกล่าวบังคับจำนอง แต่จำเลยเพิกเฉย โจทก์ได้คิดหักทอนบัญชีครั้งสุดท้ายแล้วจำเลยยังคงมีหนี้ค้าง จึงขอให้บังคับจำเลยชำระหนี้แก่โจทก์ หากจำเลยไม่ชำระหนี้ให้ยึดทรัพย์ที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างออกขายทอดตลาด หากไม่พอชำระหนี้ให้ยึดทรัพย์สินอื่น ๆ ของจำเลยออกขายทอดตลาด นำเงินมาชำระหนี้ให้แก่โจทก์จนครบถ้วน

จำเลยให้การปฏิเสธว่า ไม่เคยค้างชำระเงินและปฏิเสธฟ้องของโจทก์ทั้งสิ้น โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง เพราะหนี้ของจำเลยเป็นหนี้ที่ได้รับความคุ้มครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๐ มาตรา ๒๐๕ และมาตรา ๒๑๕ ทำให้โจทก์ถูกบังคับให้อยู่ในขอบเขตสิทธิแห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๘ เนื่องจากวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๕-๒๕๔๐ เป็นเหตุการณ์อันมิใช่ความผิดของจำเลย เป็นเหตุสุดวิสัยอันไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เป็นเหตุให้จำเลยไม่ตกเป็นผู้ผิดนัด และไม่มีหน้าที่ชดเชยดอกเบี้ยผิดนัด และหลุดพ้นจากการชำระหนี้เมื่อรัฐบาลได้ออกพระราชกำหนดการปฏิรูปสถาบันการเงิน พ.ศ. ๒๕๔๐ ช่วยฝ่ายเจ้าหนี้ทำให้พฤติการณ์พิเศษดังกล่าวเป็นพฤติการณ์พิเศษที่ถาวร จำเลยจึงหลุดพ้นจากการชำระหนี้เป็นการถาวรจนกว่ารัฐบาลจะยกเลิกพระราชกำหนดการปฏิรูปสถาบันการเงิน พ.ศ. ๒๕๔๐ และ พ.ศ. ๒๕๔๑ อีกทั้งจำเลยได้รับความคุ้มครองศักดิ์ศรีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔ ดังนั้นคำสั่งรับฟ้องและการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลเป็นคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ขัดรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔ มีผลให้คำสั่งหรือกฎหมายนั้น ๆ ไม่อาจใช้บังคับได้

ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖ นอกจากนั้น บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๐ มาตรา ๒๐๕ มาตรา ๒๑๕ และรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔ มาตรา ๖ และมาตรา ๔๘ เป็นบทบัญญัติพิเศษเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน เป็นกฎหมายคุ้มครองประชาชนและสังคม ปวงชนชาวไทยทั้งปวงผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่ใช้ผ่านตัวแทนของปวงชนทางศาล

นอกจากนั้น จำเลยเห็นว่า อำนาจฟ้องของโจทก์สวนทางกับอำนาจแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๐ มาตรา ๒๐๕ มาตรา ๒๑๕ และกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔ มาตรา ๖ และมาตรา ๔๘ ซึ่งคุ้มครองคนไทยทุกคนรวมทั้งจำเลยให้หลุดพ้นจากการชำระหนี้ โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้องการติดดอกเบี้ยของโจทก์ตกเป็นโมฆะ และขอให้ศาลยุติธรรมส่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๕ มาตรา ๒๗๑ ถึงมาตรา ๒๕๐ และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๔ และมาตรา ๒๐๔ ไปให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่า ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ และมาตรา ๓๐ หรือไม่

ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ได้มีคำสั่งตามกระบวนการพิจารณาว่า รูปคดียังไม่มีปัญหาที่ศาลจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวบังคับแก่คดี ส่วนการที่จำเลยอ้างเหตุว่าคำฟ้องและคำขอบังคับให้ศาลพิพากษาตามฟ้อง การพิจารณาพิพากษาคดีและการบังคับคดีของโจทก์ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนั้นเป็นกรณีที่จำเลยกล่าวถึงการกระทำของโจทก์ การดำเนินกระบวนการพิจารณาพิพากษาในชั้นศาลและการบังคับคดีขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมิใช่การโต้แย้งว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ จึงไม่มีกรณีที่ศาลจะต้องส่งเรื่องดังกล่าวไปให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๔ ให้ยกคำร้องจำเลย และต่อมาศาลแพ่งกรุงเทพใต้ได้มีคำพิพากษาคดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๔/๒๕๕๖ พิพากษาให้จำเลยชำระเงินจำนวน ๕,๖๑๐,๐๕๐.๕๘ บาท พร้อมดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ ๑๒ ต่อปี จากต้นเงินดังกล่าวนับแต่วันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๕๓ เป็นต้นไปจนกว่าจะชำระเสร็จแก่โจทก์ หากจำเลยไม่ชำระหนี้ให้ยึดทรัพย์จำนองที่ดิน โฉนดเลขที่ ๔๘๖๔๕ ตำบลบางแคเหนือ (บางเชือกหนังฝั่งใต้) อำเภอภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร พร้อมสิ่งปลูกสร้างออกขายทอดตลาดนำเงินมาชำระหนี้โจทก์ หากได้เงินไม่พอชำระหนี้ให้ยึดทรัพย์สินอื่นของจำเลยออกขายทอดตลาดนำเงินมาชำระหนี้ให้โจทก์จนครบถ้วน

นางสาวหรือนางสายสมร ฯ จึงยื่นอุทธรณ์คำสั่งศาลแพ่งกรุงเทพใต้ที่ไม่รับคำคู่ความส่งศาลรัฐธรรมนูญว่า คำสั่งของศาลชั้นต้นเป็นคำสั่งที่ไม่ให้รับคำร้องขัดต่อรัฐธรรมนูญ ไม่ชอบด้วย

เจตนารมณ์ของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และขอให้ศาลชั้นต้นส่งให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย เพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาตามกฎหมายต่อไป แต่ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ได้มีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ จากนั้น นางสาวหรือนางสายสมร ฯ จึงได้ยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งไม่รับอุทธรณ์ของศาลแพ่งกรุงเทพใต้

ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งที่ ๒๒๑๐/๒๕๕๖ ว่า คำสั่งของศาลชั้นต้นเป็นกรณีตั้งยกคำร้องเพราะไม่มี กรณีที่ศาลจะต้องส่งเรื่องไปให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๔ จึงมิใช่กรณี ตั้งไม่รับคำให้การอันจะถือว่าเป็นคำสั่งไม่รับคำคู่ความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๘ จึงเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณาก่อนที่ศาลชั้นต้นจะมีคำพิพากษาชี้ขาดตัดสินคดี ต้องห้าม อุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวในระหว่างพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๒๖ (๑) เมื่อจำเลยไม่ได้โต้แย้งคำสั่งนั้นไว้ในระหว่างพิจารณาตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๒๖ (๒) จำเลย จึงไม่มีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งศาลชั้นต้น ให้ยกคำร้อง

นางสาวหรือนางสายสมร ฯ ได้ยื่นฎีกาคำสั่งศาลอุทธรณ์ว่า ตนสามารถยื่นคำอุทธรณ์อันไม่ใช่ คำสั่งระหว่างพิจารณาและสามารถอุทธรณ์ได้ คำสั่งของศาลอุทธรณ์จึงเป็นคำสั่งที่วินิจฉัยผิดกฎหมาย และได้ฎีกาอีกว่า คำสั่งของศาลอุทธรณ์ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑-๔ มาตรา ๖ มาตรา ๓๐ และ มาตรา ๔๘ จึงขอให้ศาลฎีกามีคำสั่ง กลับคำสั่งศาลอุทธรณ์ ให้รับคำอุทธรณ์และมีคำสั่งให้ส่งบทบัญญัติ แห่งกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญต่อศาลรัฐธรรมนูญ และมีคำสั่งย้อนกลับสำนวนให้ศาลชั้นต้น ดำเนินกระบวนการพิจารณาใหม่ต่อไป

ศาลชั้นต้น (ศาลแพ่งกรุงเทพใต้) มีคำสั่งให้ยกคำร้องของจำเลยที่อุทธรณ์ต่อคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ ของศาลชั้นต้น โดยเห็นว่าอุทธรณ์ของจำเลย เป็นอุทธรณ์ที่ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่ง มาตรา ๒๒๖ คำสั่งศาลอุทธรณ์มีผลเป็นการไม่รับอุทธรณ์ยื่นตามคำปฏิเสขของศาลชั้นต้น เป็นที่สุด ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๓๖ จึงไม่รับฎีกาของจำเลย

นางสาวหรือนางสายสมร ฯ จำเลย จึงยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งของศาลชั้นต้นที่ไม่รับฎีกา โดยโต้แย้งว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๓๖ วรรคหนึ่ง ในส่วนที่ว่า “คำสั่ง ตามคำปฏิเสขของศาลชั้นต้นหรือคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ คำสั่งนี้เป็นที่สุด” ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ มาตรา ๔ มาตรา ๒๕ มาตรา ๓๐ มาตรา ๒๓๓ และมาตรา ๒๓๒ ตกเป็นโมฆะ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖ ซึ่งเป็นประเด็นที่ศาลยกขึ้นตัดสินคดีสิทธิในการฎีกา จำเลยได้ยื่นคำร้องขอให้ศาลฎีกาส่งคำร้อง ของจำเลยให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๔

ศาลฎีกาเห็นว่า จะต้องใช้กฎหมายดังกล่าวบังคับแก่คดีนี้ จึงเป็นกรณีมีข้อโต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดีขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญและยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้น จึงให้รอการวินิจฉัยมีคำสั่งไว้ชั่วคราว และให้ส่งปัญหาที่จำเลยโต้แย้งผ่านสำนักงานศาลยุติธรรมไปตามทางการเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๖๖ วรรคหนึ่ง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗๒ ประกอบมาตรา ๓ มาตรา ๔ มาตรา ๒๕ มาตรา ๓๐ และมาตรา ๒๓๓ หรือไม่

๒. การดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญ มีมติเมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๕ ให้รับคำร้องไว้ดำเนินการตามข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๖ ข้อ ๑๒ และมีมติให้รับไว้พิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๔ และให้แจ้งให้สำนักงานศาลยุติธรรมทราบ

๓. ประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาวินิจฉัยและคำวินิจฉัย

ประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาวินิจฉัย คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๖๖ วรรคหนึ่ง ในส่วนที่ว่า “คำสั่งยื่นตามคำสั่งฎีกาของศาลชั้นต้นหรือมีคำสั่งให้รับอุทธรณ์คำสั่งนี้ให้เป็นที่สุด” ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗๒ ประกอบมาตรา ๓ มาตรา ๔ มาตรา ๒๕ มาตรา ๓๐ และมาตรา ๒๓๓ หรือไม่ ซึ่งมีหลักกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

มาตรา ๓ บัญญัติว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุข ทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้”

มาตรา ๔ บัญญัติว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง”

มาตรา ๒๕ บัญญัติว่า “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้ และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้”

กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย

บทบัญญัติวรรคหนึ่งและวรรคสองให้นำมาใช้บังคับกับกฎหรือข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วย โดยอนุโลม”

มาตรา ๓๐ บัญญัติว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างกันในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม”

มาตรา ๒๓๓ บัญญัติว่า

“การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาลซึ่งต้องดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมาย และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์”

มาตรา ๒๓๒ บัญญัติว่า “ศาลยุติธรรมมีสามชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา เว้นแต่ที่มีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญนี้หรือตามกฎหมายอื่น

ให้มีแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา โดยองค์คณะผู้พิพากษาประกอบด้วยผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกา จำนวนเก้าคน ซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยวิธีลงคะแนนลับ และให้เลือกเป็นรายคดี

อำนาจหน้าที่ของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ให้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้และในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง”

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

มาตรา ๒๓๖ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “เมื่อคู่ความยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งศาลที่ปฏิเสธไม่ยอมรับอุทธรณ์ ให้ศาลส่งคำร้องเช่นนั้นไปยังศาลอุทธรณ์โดยไม่ชักช้าพร้อมด้วยคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีของศาลชั้นต้นและฟ้องอุทธรณ์ ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นเป็นการจำเป็นที่จะต้องตรวจสำนวน ให้มีคำสั่ง

ให้ศาลชั้นต้นส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์ ในกรณีเช่นนี้ให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาคำร้อง แล้วมีคำสั่งยื่นตามคำปฏิเสธของศาลชั้นต้นหรือมีคำสั่งให้รับอุทธรณ์ คำสั่งนี้ให้เป็นที่สุดแล้วส่งไปให้ศาลชั้นต้นอ่าน...”

พิเคราะห์แล้วเห็นว่า บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่ผู้ร้องกล่าวอ้างมีลักษณะดังนี้

มาตรา ๓ และมาตรา ๔ เป็นบทบัญญัติในหมวด ๑ ซึ่งเป็นบททั่วไป กล่าวคือ มาตรา ๓ เป็นบทบัญญัติที่วางหลักทั่วไปเกี่ยวกับการใช้อำนาจอธิปไตยที่พระมหากษัตริย์เป็นผู้ทรงใช้โดยผ่านองค์กรต่าง ๆ คือ อำนาจอธิปไตยทางรัฐสภา อำนาจบริหารทางคณะรัฐมนตรี และอำนาจตุลาการทางศาล และมาตรา ๔ เป็นบทบัญญัติเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่ได้รับความคุ้มครอง ตามรัฐธรรมนูญ

ส่วนมาตรา ๒๕ และมาตรา ๓๐ เป็นบทบัญญัติในหมวด ๓ ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของประชาชนชาวไทย โดยมาตรา ๒๕ เป็นบทบัญญัติที่วางหลักว่าจะมีการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้มิได้ อย่างไรก็ตามมีข้อยกเว้นไว้ว่ากระทำได้แต่ต้องทำโดยมีกฎหมายเฉพาะและต้องทำสำหรับเฉพาะกรณีที่ถูกกฎหมายรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ กระทำเท่าที่จำเป็น และต้องไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้น ส่วนมาตรา ๓๐ เป็นบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไทย ให้บุคคลมีความเสมอภาคกันและได้รับความคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกัน จะมีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุต่าง ๆ เช่น ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญมิได้ เว้นแต่ด้วยเหตุผลทางกายภาพหรือหน้าที่เท่านั้น และการเลือกปฏิบัติต้องเป็นไปเพื่อให้บุคคลใช้สิทธิเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น

สำหรับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๓ และมาตรา ๒๓๒ เป็นบทบัญญัติในหมวด ๘ ซึ่งเป็นเรื่องศาล โดยมาตรา ๒๓๓ เป็นบทบัญญัติในส่วนที่ ๑ ซึ่งวางหลักว่าการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นอำนาจของศาล ซึ่งศาลต้องดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมาย และในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์ และคำว่ากฎหมายนั้นได้มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญหลายฉบับ เช่น คำวินิจฉัยที่ ๑๖/๒๕๕๑ ลงวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๑ วางหลักไว้ว่า หมายถึงกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญากรรมนอกกฎหมายสารบัญญัติ ดังนั้น การที่ในคดีนี้ผู้ร้องอ้างว่าบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ขัดต่อรัฐธรรมนูญจึงอยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญที่จะรับไว้วินิจฉัยได้ ส่วนรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗๒ เป็นบทบัญญัติในส่วนที่ ๓ ซึ่งเกี่ยวกับศาลยุติธรรมโดยวรรคหนึ่งเป็นเรื่องการจัดระเบียบโครงสร้างในการใช้อำนาจของศาลยุติธรรมว่ามีชั้นของศาลยุติธรรม ๓ ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา เว้นแต่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่นจะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น แต่ก็มีได้หมายความว่า คู่ความในศาลยุติธรรมนั้นจะมีสิทธิดำเนินคดีของตนได้ครบสามระดับ ส่วนวรรคสองและวรรคสามเป็นบทบัญญัติว่าด้วยการให้มีแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลยุติธรรม

ในขณะที่ มาตรา ๒๗๖ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในวรรคหนึ่งที่เป็นปัญหาในคดีนี้ นั้น เป็นเรื่องกำหนดให้ศาลชั้นต้นส่งคำร้องอุทธรณ์คำสั่งที่ศาลชั้นต้นปฏิเสธไม่ยอมรับอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์และเมื่อศาลอุทธรณ์ได้พิจารณาแล้ว ให้คำสั่งศาลอุทธรณ์นั้นเป็นที่สุด คู่ความจะฎีกาคัดค้านคำสั่งศาลอุทธรณ์มิได้ ไม่ว่าคำสั่งของศาลอุทธรณ์นั้นจะเป็นคำสั่งที่ยืนตามคำสั่งปฏิเสธที่จะรับอุทธรณ์ของศาลชั้นต้นหรือเป็นคำสั่งให้ศาลชั้นต้นรับอุทธรณ์คำสั่งนั้น

บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๗๖ เป็นการวางหลักเรื่องที่รัฐเห็นควรกำหนดรายละเอียดว่าจะอุทธรณ์คำสั่งของศาลในแต่ละประเภทของคดีได้มากน้อยเพียงใด ตามลักษณะและความจำเป็นเพื่อให้เหมาะสมแก่กรณี โดยการกำหนดมิให้คดีทุกประเภทสามารถอุทธรณ์และฎีกาได้อย่างไม่มีข้อจำกัด มิฉะนั้นจะทำให้คดีล้นศาลได้ ดังนั้น รัฐจึงสามารถกำหนดให้ยุติคดีบางประเภทได้ ไม่ใช่ว่าคดีทุกประเภทจะสามารถอุทธรณ์หรือฎีกาได้เสมอไป คือ ไม่ใช่ว่าทุกคดีจะต้องได้รับการพิจารณาถึงสามศาล คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา

ดังนั้น เมื่อพิเคราะห์บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๗๖ วรรคหนึ่ง ในส่วนที่บัญญัติว่า “คำสั่งยืนตามคำสั่งปฏิเสธของศาลชั้นต้น หรือมีคำสั่งให้รับอุทธรณ์ คำสั่งนี้ให้เป็นที่สุด” แล้วจะเห็นได้ว่า บทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งดังกล่าวไม่มีลักษณะที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ และมาตรา ๔ เพราะไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องการใช้อำนาจอธิปไตย และมีได้กระทบกระเทือนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แต่อย่างใด บทบัญญัตินี้ดังกล่าวไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ เพราะแม้มีการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์แต่ก็เป็นการทำตามกฎหมาย คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๗๖ เป็นการจำกัดสิทธิเท่าที่จำเป็น ไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิในการต่อสู้คดี และกฎหมายนี้ใช้กับบุคคลทุกคนที่อุทธรณ์คำสั่งทุกคน ไม่มุ่งหมายจะใช้บังคับกรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ

เจาะจง และไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ เนื่องจากใช้บังคับกับบุคคลทุกคนที่เป็นคู่ความและใช้สิทธิอุทธรณ์เรื่องดังกล่าวอย่างเท่าเทียมกัน นอกจากนี้บทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนี้ ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๓ เพราะใช้กับการดำเนินคดีในศาลซึ่งดำเนินการตามกฎหมายและในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์ และไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗๒ เพราะมาตรา ๒๗๒ เป็นเพียงการกำหนดโครงสร้างของศาล ซึ่งไม่ได้ให้สิทธิกับคู่ความที่จะดำเนินคดีในศาลได้ตลอดสามศาลสำหรับทุกคดี แต่เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายวิธีพิจารณาความที่กำหนดไว้ ซึ่งในกรณีนี้คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงวินิจฉัยว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๓๖ วรรคหนึ่ง ในส่วนที่บัญญัติว่า “คำสั่งยื่นตามคำสั่งปฏิเสธของศาลชั้นต้นหรือมีคำสั่งให้รับอุทธรณ์คำสั่งนี้ให้เป็นที่สุด” ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗๒ ประกอบมาตรา ๓ มาตรา ๔ มาตรา ๒๕ มาตรา ๓๐ และมาตรา ๒๓๓

ศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ อัสวโรจน์

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ